

- העותרים:**
1. ----- (קטינה), ת"ז -----
 2. ----- (קטינה), ת"ז -----
 3. ----- (קטינה), ת"ז -----
 - העותרות 3-1 באמצעות אביהן, -----, ת"ז -----
 4. ----- (קטינה), ת"ז -----
 5. ----- (קטינה), ת"ז -----
 6. ----- (קטין), ת"ז -----
 7. ----- (קטינה), ת"ז -----
 8. ----- (קטינה), ת"ז -----
 9. ----- (קטינה), ת"ז -----
 10. ----- (קטינה), ת"ז -----
 - העותרים 10-4 באמצעות אביהם, -----, ת"ז -----
 11. ----- (קטינה), ת"ז -----
 12. ----- (קטינה), ת"ז -----
 13. ----- (קטינה), ת"ז -----
 14. ----- (קטין), ת"ז -----
 - העותרים 14-11 באמצעות אביהם, -----, ת"ז -----
 15. ----- (קטין), ת"ז -----
 - העותר 15 באמצעות אביו, -----, ת"ז 058971441
 16. ----- (קטין), ת"ז -----
 17. ----- (קטין), ת"ז -----
 - העותרים 17-16 באמצעות אביהם, -----, ת"ז -----
 18. ----- (קטין), ת"ז -----
 19. ----- (קטינה), ת"ז -----
 20. ----- (קטין), ת"ז -----
 - העותרים 20-18 באמצעות אביהם, -----, ת"ז -----
 21. האגודה לזכויות האזרח בישראל, ע"ר 580011567

ע"י ב"כ עו"ד אלזה בונייה ועביר ג'ובראן ו/או טל חסין ו/או אבנר פינצ'וק ו/או עודד פלר ו/או גדיר ניקולא ו/או דבי גילד-חיו ו/או ניצן אילני ו/או הגר שחטר ו/או רעות שאער ו/או הילה שרון ו/או עדן גלעד ו/ועל זיידמן
מהאגודה לזכויות האזרח בישראל

- נ ג ד -

ע"י פרקליטות מחוז דרום (אזורי)
בניין קרסו, קרן היסוד 4 (קומה 8), ת"ד 10309, באר שבע
טלפון: 073-3922400; דוא"ל: Maz_EZ_BSH@justice.gov.il

2. מועצה אזורית נווה מדבר

ע"י עו"ד חן אביטן, יועמ"ש המועצה
גרנד קניון, שדרות דוד טוביהו 125 (קומה 1), באר שבע
טלפון: 08-6655655; פקס: 08-6655677; דוא"ל: Chen@ca-adv.co.il

עתירה מינהלית ובקשה לקיום דיון דחוף

בית המשפט הנכבד מתבקש להורות למשיבה 1 לפעול לאלתר לחידוש שירותי החינוך לילדי הכפרים הלא-מוכרים, שניתנו עד ליום 9.1.2026 ע"י המשיבה 2.

סמכות: לבית המשפט הנכבד הסמכות העניינית לדון בעתירה לפי פרט 3 (חינוך) ופרט 8 (רשויות מקומיות) לתוספת הראשונה לחוק בתי המשפט לעניינים מנהליים, התש"ס-2000, וסמכות מקומית שכן העתירה עוסקת בכפרים הלא מוכרים שמקבילים שירותי חינוך מהמועצה האזורית נווה מדבר שבנגב.

האגרה: 2,329 ש"ח בהתאם לפרט 20 לתוספת לתקנות בתי המשפט (אגרות), התשס"ז-2007.

הליך נוסף: אין הליך נוסף תלוי ועומד בעניינים הנוגעים לעתירה זו.

ואלה טעמי העתירה והבקשה לדיון דחוף

מבוא

1. עניינה של העתירה בהפסקת מתן שירותי חינוך חיוניים למוסדות החינוך בלפחות 56 גני ילדים ו-11 בתי ספר בכפרים הלא מוכרים, אשר לומדים בהם בין 11,000-15,000 תלמידים בדואים. שירותים אלו כוללים שירותי סייעות לגננות ועוזרות בבתי הספר, שירותי אבטחה, שירותי ניקיון ואחזקה, אספקת סולר לגנרטורים, שירותי תברואה כמו שאיבת ביוב, עריכת רישום למסגרות החינוך, ועוד (להלן: **שירותי החינוך**).
2. המשיבה 2, מועצה אזורית נווה מדבר (להלן גם: **המועצה**), העניקה שירותי החינוך למוסדות החינוך בכפרים לא מוכרים שאינם מצויים בתחום השיפוט שלה, וזאת במשך שנים רבות, מכוח הסכם בינה לבין המשיבה 1.
3. ביום 9.1.2026 – אמצע שנת הלימודים – ועל רקע סכסוך תקציבי בינה לבין המשיבה 1, הפסיקה המשיבה 2 את מתן שירותי החינוך למוסדות החינוך בכפרים הלא מוכרים, ו**מאז אינם פועלים**. בלעדיהם, לא ניתן להפעיל עשרות בתי הספר וגנים באופן בטיחותי ותוך עמידה ברף המינימלי הנדרש למתן חינוך איכותי.
4. הודעתה של המשיבה 2 על הפסקת שירותי החינוך ניתנה כשלושה שבועות לפני כן, וחרף הדחיפות הברורה, המשיבה 1 לא הציגה פתרון חלופי או יידעה את התלמידים והוריהם, המצויים בחוסר ודאות מוחלטת, על האופן שבו מהלך זה עתיד להשפיע על גורלם, גם לאחר ששירותי החינוך הופסקו. ללא פתרון מידי, התוצאה האופרטיבית של מהלך זה היא שיבוש פעילותם של עשרות בתי ספר וגנים ושלילת זכותם של אלפי ילדים לחינוך ולשוויון.

5. ודוקו: מקום בו אין רשות מקומית שיכולה להפעיל שירותי חינוך, כבעניינם של הכפרים הלא מוכרים, כל החובות במישור זה מוטלות על משרד החינוך, ועליו בלבד. ככל שהמשיבה 2 אינה ממלאת את חובותיה או מתרשלת בהן, המשיבה 1, כבעלת הסמכות כאמור, נדרשת למצוא פתרון מתאים. מחדלה לטפל במשבר זה פוגע פגיעה קשה בקשת זכויות יסוד של התלמידים ושל הוריהם, ובהן הזכות לחינוך, לשוויון, לשוויון הזדמנויות בחינוך ולכבוד, חותר תחת העקרון בדבר טובת הילד ועולה כדי החלטה בלתי סבירה בעליל.
6. למרבה הצער, מדי שנה מוצאים את עצמם התלמידים הבדואים בכלל, ותושבי הכפרים הלא מוכרים בפרט, משלמים מחיר כבד בשל סכסוכיהן התקציביים של המשיבות, ונאלצים להפסיד ימי לימודים רבים ולהתדפק על דלתות בית המשפט על מנת לזכות בזכויותיהם הבסיסיות. כך גם הפעם.
- מכאן העתירה ועמה הבקשה לדיון דחוף.

הצדדים לעתירה

7. כלל העותרים הם תלמידים וילדי גן שחוק לימוד חובה, תש"ט-1949 (להלן: **חוק לימוד חובה**) חל עליהם. כולם תושבי כפרים לא מוכרים או כפרים המצויים בהליכי הסדרה, המתחנכים במוסדות הלימוד שמפעילה המועצה מכוח התקשרותה עם המשיבה 1, ונפגעים ישירים של הפסקת שירותי החינוך במוסדותיהם.
8. **העותרות 1-3** לומדות בהתאמה בגן טרום חובה, בגן חובה ובכיתה ב' בבית הספר -----, שנמצא בחלק הלא מוכר של היישוב אבו קרינאת. בבית הספר לומדים כ-760 תלמידים וכ-240 תלמידי גן. אבי העותרות הוא יו"ר ועד ההורים בבית הספר.
9. **העותרים 4-10** לומדים בבית הספר ----- ביישוב רח'מה, המצוי בהליכי הסדרה. הקטנה בהם לומדת בגן טרום חובה, והמבוגרת ביותר תלמידת כיתה ה'. בבית הספר לומדים כ-400 תלמידים, וכ-100 ילדים מתחנכים בגנים. אבי העותרים הוא יו"ר ועד ההורים בבית הספר.
10. **העותרים 11-14** לומדים בהתאמה בכיתות ח', ה' ובגני חובה וטרום חובה, ביישוב הלא מוכר ביר אלמשאש. בבית הספר ביישוב לומדים כ-547 תלמידים, ובגני היישוב מתחנכים כ-340 ילדים.
11. **העותר 15** הוא תלמיד כיתה ב' בבית הספר ----- ביישוב ואדי אלנעם, המצוי בהליכי הסדרה. בבית הספר לומדים כ-1,200 תלמידים בכיתות א'-ח', ואב העותר הוא יו"ר ועד ההורים בו.
12. **העותרים 16-17** הם תלמידי בית הספר ----- ביישוב ואדי אלנעם ובתיכון ואדי אלנעם. אביהם הוא חבר ועד ההורים בתיכון.
13. **העותרים 20-18** הם תלמידי גן טרום חובה, כיתה ב' וכיתה ח', בהתאמה. הצעיר מביניהם מתחנך בגן ביישוב ואדי אלנעם, והבכורים לומדים בבית הספר -----. אביהם הוא חבר ועד ההורים בבית ספר זה.
14. העותרת 21, **האגודה לזכויות האזרח בישראל** (להלן גם: **האגודה**), היא ארגון זכויות האדם הגדול והוותיק בישראל, אשר פועל להגנה על קשת זכויות האדם בכלל, ועל זכויות הבדואים בנגב בפרט, ובכלל זה הזכות לחינוך וגישה אליו, לשוויון ולכבוד.
- תצהירו של -----, אבי העותרות 1-3, מצורף ומסומן ע/1.
- תצהירו של -----, אבי העותרים 4-10, מצורף ומסומן ע/2.
- תצהירו של -----, אבי העותרים 11-14, מצורף ומסומן ע/3.
- תצהירו של -----, אבי העותר 15, מצורף ומסומן ע/4.

תצהירו של -----, אבי העותרים 16-17, מצורף ומסומן ע/5.

תצהירו של -----, אבי העותרים 18-20 מצורף ומסומן ע/6.

15. המשיבה 1, **מנהלת מחוז דרום במשרד החינוך** (להלן גם: **המשיבה**) אחראית על מוסדות החינוך בדרום, לרבות אלה הפועלים בכפרים הבדואים, והיא הגורם אליו פנו הורי התלמידים והאגודה לזכויות האזרח בישראל, בדרישה לפעול להמשכיות הלימודים.

16. המשיבה 2, **המועצה האזורית נווה מדבר**, היא זו שמספקת שירותי חינוך לכפרים הלא מוכרים בנגב, השוכנים מחוץ לקו הכחול של המועצה, ומצויים מדרום לכביש 25 (כביש דימונה - באר שבע) ועד לאזור הערבה הצפונית, בהתאם להסכם בינה לבין משרד החינוך.

העובדות הצריכות לעניין

רקע

17. שירותי החינוך, ככלל, ניתנים לתלמיד על ידי הרשות המקומית. בהיעדר רשות כזו, כבעניינם של הכפרים הלא מוכרים, החובה להעניק שירותי חינוך מוטלת על משרד החינוך, והוא רשאי להתקשר עם גוף חיצוני על מנת שיספק שירותים אלו. מתן שירותי החינוך על ידי המשיבה 2 מקורו בהסכם שנחתם בשנת 2005 בין המועצה האזורית אבו בסמה לבין משרד החינוך, לפיו אבו-בסמה תעניק שירותי חינוך לתושבים הבדואים בנגב, לרבות הכפרים הלא מוכרים (ראו: מבקר המדינה, **אספקת שירותים ופיתוח תשתיות – המועצה האזורית אבו בסמה**, עמ' 731 (2011)).

18. בשנת 2012 החליט שר הפנים לפצל את המועצה האזורית אבו בסמה לשתי מועצות אזוריות: מועצה אזורית אלקסוס ומועצה אזורית נווה מדבר, היא המשיבה 2. מאז ועד היום שתי מועצות אלו ממשיכות להעניק שירותי חינוך מכוח ההסכם בין מועצת אבו בסמה למשרד החינוך. מכאן, שהמשיבה 2 אינה מפעילה שירותי חינוך בכובעה כרשות מקומית, אלא בכובעה **כקבלנית** שהתקשרה בחוזה עם משרד החינוך.

19. כלומר, המשיבה 2 מעניקה שירותי חינוך לתלמידי היישובים המוכרים המצויים תחת תחום שיפוט – אבו קרינאת, אבו תלול, ביר הדאג' וקסר א-סיר. היא עושה כן כרשות החינוך המקומית. **בנוסף**, היא מעניקה שירותי חינוך גם לאלפי התלמידים תושבי הכפרים הלא מוכרים המצויים מעבר לקו הכחול של המועצה, וזאת היא עושה כקבלנית מטעם המשיבה 1. חלק מהתלמידים בכפרים הלא מוכרים מתחנכים במוסדות החינוך ביישובים המוכרים בתחומי המועצה, וחלקם מתחנכים בגנים ובבתי ספר הממוקמים בכפרים לא מוכרים, ובהם ואדי אלנעם (בחלק המצוי בהליכי הסדרה), רח'מה (בחלק המצוי בהליכי הסדרה), ראס ג'ראבה, אבו תלול (בחלק המצוי בהליכי הסדרה), אבו קרינאת (בחלק הלא מוכר של היישוב), ביר אלמשאש, אלזרנוק, רמת ציפורים, עבדה (בחלק המצוי בהליכי הסדרה), אבו קוידר, ואדי אריכא ונחל חווה.

20. בסך הכל, לפי טבלת מוסדות החינוך שנמסרה על ידי המשיבה 2 לאב העותרות 1-3, המשיבה 2 העניקה שירותי חינוך בלפחות 56 גני ילדים ו-11 בתי ספר בכפרים הלא מוכרים, אשר מספר התלמידים בהם מוערך בין 11,000 לבין 15,000 תלמידים.

טבלה המפרטת את מוסדות הלימוד המופעלים על ידי המשיבה 2 בכפרים הלא מוכרים מצורפת ומסומנת ע/7.

הפסקת שירותי החינוך

21. ביום 18.12.2025, שלושה חודשים לאחר תחילתה של שנת הלימודים, המועצה הודיעה במכתב למשיבה 1, מנהלת מחוז דרום במשרד החינוך, כי בתוך שלושה שבועות בלבד, והחל מיום 9.1.2026, היא תפסיק להעניק שירותי חינוך לילדי הכפרים הלא מוכרים (להלן: **הודעת המועצה**).

22. בין השאר, המועצה טענה במכתבה כי משרד החינוך אינו עומד בהתחייבויותיו התקציביות; פוגע ביכולתה של המועצה לנצל את תקציבי החינוך הקיימים; מחייב אותה לספוג עלויות תשלומי הורים שידם אינם משגת; ואינו מטפל בליקויי הבטיחות החמורים הקיימים בעשרות מבנים המשמשים כמוסדות חינוך, כך שהמועצה נדרשת לתקנם על חשבון מקורות תקציביים אחרים. כתוצאה מכל אלו, טענה המועצה, היא אינה יכולה להעניק עוד שירותי חינוך לילדי הכפרים הלא מוכרים.

העתק מכתבו של ראש המועצה מיום 18.12.2025 לגבי מירי נבון מנהלת מחוז דרום במשרד החינוך, מצורף ומסומן ע/8.

23. מאז הודעת המועצה ועל רקע החלטתה להפסיק את שירותי החינוך, עובדים רבים המועסקים על ידה, ובהם סייעות בגני ילדים ועובדי אחזקה וניקיון, קיבלו מכתבי שימוע טרם פיטורין.

24. בפגישה שנערכה ביום 9.1.2026 בין המועצה לבין ועדי ההורים של מוסדות החינוך בכפרים הלא מוכרים, המועצה חזרה והודיעה כי החל מיום 11.1.2026 לא תספק שירותי חינוך למוסדות אלו, לרבות שירותי תחזוקה, סייעות לגנים ולבתי ספר, שירותי מזכירות, סולר לגנרטורים ועוד. וכמצופה: ביום ראשון 11.1.2026, יום החזרה למוסדות החינוך בתום חופשת החורף, אף אחד מאנשי הצוות המועסקים על ידי המשיבה 2 לא התייצב במוסדות החינוך (ראו למשל: תצהירו של ----- המסומן ע/1, פסקאות 4-5, 8; תצהירו של ----- המסומן ע/2, פסקאות 4-5, 9; תצהירו של ----- המסומן ע/4, פסקאות 6-7; תצהירו של ----- המסומן ע/5, פסקאות 5-6).

25. בעוד פחות משבוע יחול הרישום והשיבוץ לגנים ולבתי ספר – מיום 19.1.2026 ועד ליום 8.2.2026 (תקנה 5 לתקנות לימוד חובה וחינוך ממלכתי (רישום), תשי"ט-1959). הרישום והשיבוץ נעשה בשגרה על ידי המועצה, ומשפסקה המועצה להעניק שירותי חינוך, משמע כי פסקה גם מרישוםם ושיבוצם של ילדי הכפרים הלא מוכרים.

26. נוכח השבתתם של שירותי סייעות, ניקיון, אחזקה, אבטחה ותברואה, ובאופן שעולה כדי פגיעה חמורה בחינוך ובבטיחות ילדיהם, החליטו ועדי ההורים בכפרים הלא מוכרים למחות ולא לשלוח את ילדיהם למוסדות החינוך, למעט תלמידי התיכון, בשל החשש כי היעדרותם תפגע בהצלחתם בבחינות הבגרות המתקרבות (ראו למשל: תצהירו של ----- המסומן ע/1, פסקאות 7-8; תצהירו של -----, המסומן ע/2, פסקה 7).

מיצוי הליכים

27. ביום 7.1.2026 פנתה האגודה למשיבות בדרישה כי יפעלו לאלתר על מנת להבטיח את המשכיותם של שירותי החינוך לתלמידי הכפרים הלא מוכרים המצויים תחת אחריות המועצה, והבהירה כי הפסקת שירותי החינוך על ידי המועצה משמעה שיבוש חמור והשבתה בפועל של הלימודים. חרף הדחיפות הפנייה לא נענתה, וכאמור, ביום 11.1.2026 חדלה המועצה להעניק שירותי חינוך.

העתק פניית האגודה למשיבות מיום 7.1.2026 מצורף ומסומן ע/9.

מצבה של מערכת החינוך בכפרים הבדואים

28. מצבה של מערכת החינוך בכפרים הבדואים ככלל ובכפרים הלא מוכרים בפרט הוא מהחמורים והמוזנחים ביותר בארץ, בהתייחס לגני ילדים ולבתי ספר כאחד. באופן שיטתי, לתלמידים הבדואים בכפרים הלא מוכרים יש נגישות מצומצמת ביותר לשירותי חינוך איכותיים בקרבת מקום מגוריהם, וכן לתשתיות כמו חשמל, מים, מערכות ביוב, רשת האינטרנט וציוד בסיסי, החיוניים לתפעולו של מוסד לימודים בטיחותי ומתפקד. ועוד: רבים ממוסדות הלימודים בכפרים הבדואים פועלים במבנים יבילים שלא מתוחזקים בצורה נאותה, ותלמידיהם סובלים ממחסור בכיתות ובגנים. לכל אלה, כפי שיוצג, יש השלכות קשות על התלמידים.

29. על פי נתוני מרכז המחקר והמידע של הכנסת, בשנת הלימודים 2022-2023, 5,045 ילדים בגילאי גן בחברה הבדואית לא שולבו בגני ילדים, לרבות בגן חובה. משמעות נתונים אלה היא, **שאחד מכל שישה ילדים בדואים בגילאי שלוש עד חמש (כ-17% מהילדים בגילאים אלה) לא הולך לגן**. זאת, בפער ניכר ועצום מהאוכלוסייה היהודית, שבה עומד שיעור הילדים שהולכים לגן ילדים על כ-100%. המחסור חמור אף יותר בקרב ילדי הכפרים הבלתי מוכרים, אשר מהווים רק 4.1% מכלל תלמידי הגנים ביישובים הבדואים, על אף ששיעורם מכלל האוכלוסייה הבדואית בנגב עומד על 28% (נגביה – מרכז המחקר של האוכלוסייה הבדואית בנגב **שנתון סטטיסטי** (2024) (להלן: **נגביה**); שירה קדרי עובדיה, "למרות תוכנית משרד החינוך מ-2017, אחד מכל שישה ילדים בדואים לא הולך לגן", **הארץ** (7.5.2023)). בין יתר הגורמים שנמנו להעדרם של ילדי הבדואים ממסגרות חינוך חובה, היו מחסור פיזי בגני ילדים, העדר תכנון יישובי מוסדר ופערים תקציביים ("דיון בוועדת החינוך: אלפים מילדי הבדואים בגילאי 3-5 לא רשומים במסגרות חינוך", **דוברות הכנסת** (9.5.2023) (להלן: **הדיון בוועדת החינוך**)).

30. מחקרים רבים מצביעים על כך שנפקדותם של ילדים ממערכת החינוך עשויה ליצור חסכים ופערים, אשר באים לידי ביטוי בהמשך בנתוני נשירה מדאיגים, בשיעורי זכאות נמוכים לבגרות ובהכנסה נמוכה יותר (מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל **אי שוויון בחינוך בישראל** (2014)).

31. הממצאים שתוארו לעיל מקבלים משנה תוקף נוסף נוכח הנתונים על נשירה במערכת החינוך: בשנת הלימודים תשפ"א (2021), נמצא כי **אחד מכל שישה (17%) נערים בדואים בדרום בגילאי 16-17, לא לומד במסגרת חינוכית ידועה כלשהי**, לעומת כ-3% בלבד מבני הנוער היהודים והערבים בקבוצת גיל זו. בנוסף, נמצא כי שיעור הנשירה בקרב התלמידים הבדואים עמד על 3.5%, לעומת 1.3% בקרב תלמידי החינוך היהודי. אחד הגורמים המשפיעים על הנשירה, הוא לימודים מחוץ ליישוב המגורים של התלמיד (הדיון בוועדת החינוך; נגביה).

32. ההבדלים בין האוכלוסיות בהיבטים שונים של חינוך, ניכרים גם בשיעור הזכאות לתעודת בגרות. על פי נתוני משרד החינוך לשנת הלימודים תשפ"א (2021), שיעור הזכאים לתעודת בגרות באוכלוסייה הממלכתית-יהודית עמד על 82.5%, באוכלוסייה הערבית הכללית (ללא מזרח ירושלים) הוא עמד על 63.9%; ובקרב הדרוזים על 69.4%. **רק 52.1% מתלמידי האוכלוסייה הבדואית סיימו שנה זו עם זכאות לתעודת בגרות** (משרד החינוך, **תמונת מצב של מערכת החינוך – שנת הלימודים תשפ"א** (2021)). נתונים אלה ממחישים את הפערים המבניים והמתמשכים בין האוכלוסיות, ואת הפלייתן של מערכת החינוך הבדואית והצבתה בנקודת נחיתות מתמדת.

33. האוכלוסייה הבדואית בנגב היא מהאוכלוסיות המוחלשות ביותר במדינת ישראל – הן מבחינה כלכלית, הן מבחינת רמת ההשכלה והן מבחינת שיעורי ההשתתפות בשוק העבודה. מיקומה בתחתית הסולם החברתי-כלכלי אינו גזירת גורל, אלא תולדה של הפליה ממוסדת ארוכת שנים והיעדר השקעה במערכות החינוך, התעסוקה והרווחה (מכון מאירס-גיוינט-ברוקדייל **התכנית לקידום הצמיחה והפיתוח הכלכליים של האוכלוסייה הבדואית בדרום: דו"ח שני על החלטת הממשלה** (3708)).

הטיעון המשפטי

34. מחדל המשיבה 1 לנקוט פעולות מיידיות לחידוש שירותי החינוך פוגע בזכותם של הילדים והוריהם לחינוך, לשוויון הזדמנויות בו, לשוויון ולכבוד, חותר תחת עקרון העל בדבר טובת הילד ולוקה בחוסר סבירות משוע.

הפגיעה בזכויות אדם

35. נדירות הן זכויות האדם שהחוק כופה את מימושו, אולם כזו היא הזכות לחינוך והחובה לממשה (בג"ץ 4805/07 **המרכז לפלורליזם יהודי נ' משרד החינוך**, פס' 52 לפסק הדין של השופטת פרוקצ'יה (27.7.2018) (להלן: פרשת **המרכז לפלורליזם יהודי**)). המשיבה כשלה בכך.

36. הזכות לחינוך הוכרה זה מכבר כזכות אדם במשפט הישראלי, והיא שזורה כמרכיב מרכזי בתשתית הערכית של השיטה החוקתית בישראל (בג"ץ 5373/08 **אבו לבדה נ' שרת החינוך** (6.2.2011) (להלן: פרשת **אבו לבדה**)). בשורת פסקי דין עיגן בית המשפט את מעמדה של הזכות לחינוך כזכות חוקתית, וקבע כי חינוך הוא הגורם המשמעותי ביותר בעיצוב דמותו, אישיותו וגורלו של הפרט, החיוני למימוש יכולותיו וכישרונותיו במסגרת האוטונומיה האישית הנתונה לו (פרשת **אבו לבדה**; פרשת **המרכז לפלורליזם יהודי**; בג"ץ 7426/08 **טבקה משפט וצדק לעולי אתיופיה נ' שרת החינוך** (31.8.2010), (להלן: פרשת **טבקה**); בג"ץ 3752/10 **רובינשטיין נ' הכנסת** (17.9.2014) (להלן: פרשת **רובינשטיין**); בג"ץ 1554/95 **עמותת "שוחרי גיל"ת" נ' שר החינוך התרבות והספורט** (11.7.1996)). בהתאם, חוק לימוד חובה קובע כי על ילדים ובני נוער להימצא במסגרת חינוכית מגיל שלוש ועד סיום כיתה י"ב, ומטיל חובות נלוות על הורי התלמידים, על הרשויות המקומיות ועל המדינה לצורך מימוש זכות זו.

37. ייחודה של הזכות לחינוך נעוץ בעובדה שזו זכות חיובית, המטילה חובה על המדינה ועל הרשויות המקומיות יחדיו להבטיח חינוך חובה חינם לתלמידי ישראל. כך בסעיף 7 לחוק לימוד חובה; בסעיף 3 לחוק זכויות התלמיד, התשס"א-2000 ובפסיקה (פרשת **המרכז לפלורליזם יהודי**, פס' 52 לפסק הדין של השופטת פרוקצ'יה; פרשת **טבקה**; ור' גם: יורם רבין **הזכות לחינוך** 141-137 (2002)).

38. עיגונה של הזכות לחינוך כזכות חיובית מצוי גם בשורה של מסמכים בינלאומיים מכוננים ובאמנות בינלאומיות שישראל חתמה עליהן ואשררה אותן, ובהם סעיף 26 להכרזה האוניברסלית בדבר זכויות אדם משנת 1948; סעיף 13 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות משנת 1966, הקובע כי חינוך יסודי יהיה חובה וזמין חינם לכל, וכי חינוך על-יסודי יהיה נחלת הכלל ונגיש לכל; וסעיפים 28-29 לאמנת בדבר זכויות הילד משנת 1989.

39. בהתאם, הזכות לחינוך וחובת המשיבה לספקו בשוויון חלות על כל ילדה וילד החיים בישראל, ללא קשר למוצאם, דתם ומעמדם הסוציו-אקונומי. סעיף 2(א) לחוק לימוד חובה קובע: "**לימוד חובה יקיף כל ילד וכל נער**".

40. הזכות לשוויון טבועה בזכות לחינוך, והיא מהווה את אחת מיסודותיה (ר' למשל: פרשת **רובינשטיין**, פס' 9 לפסק דינו של השופט הנדל). מימושה היא תנאי שאין בלתו למתן ביטוי ותוקף לזכות לחינוך על שלל היבטיה. בפסקי דין רבים עמד בית המשפט העליון על חשיבותו של השוויון בחינוך בכלל ושוויון ההזדמנויות בחינוך בפרט. כך, למשל:

"עקרון השוויון טבוע ושזור בזכות לחינוך, ובחובה המוטלת על הרשויות המוסמכות לספק חינוך שוויוני לכל ילד בישראל. בלעדי יסוד השוויון בחינוך, לא ניתן לממש את הזכות לחינוך על כל צדדיה והיבטיה." (פרשת **טבקה**, פסקה 19 לפסק הדין).

וכן :

"לעקרון השוויון משמעות מכרעת בהקשר למימוש הזכות לחינוך. בלא שוויון בחינוך לא יובטח מימושה של הזכות לחינוך. הפליה בחינוך משמעה העדפת קבוצה או פרט על פני אחרים המצויים במעמד שווה, ואי-מתן הזדמנות שווה לקבוצה או לפרט שקופחו לממש את פוטנציאל יכולותיהם וסיכוייה. " (פרשת **אבו לבדה**, פסקה 29 לפסק הדין).

41. דברים אלה מקבלים משנה תוקף כאשר מדובר בחינוך ממלכתי, שעל מטרותיו נמנות הענקת שוויון ההזדמנויות לכל תלמיד ולתלמידה וחתירה לצדק חברתי (סעיפים 2(8), 2(9) לחוק חינוך ממלכתי, התשי"ג-1953).

42. הזכות האוניברסלית לשוויון בחינוך והאיסור על הפליה בו מעוגנים גם בסעיף 3 לחוק זכויות התלמיד, התשס"א-2000 (להלן: **חוק זכויות התלמיד**), הקובע כי "כל ילד ונער במדינת ישראל זכאי לחינוך בהתאם להוראות כל דין", וזאת ללא הבחנה על רקע לאום, מעמד סוציו-אקונומי או מוצא.

43. איסור על הפליה בחינוך קבוע אף בחוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידור ולמקומות ציבוריים, התשס"א-2000. החוק אוסר על מי שעיסוקו בהספקת מוצר או שירות ציבורי להפלות מחמת גזע, דת, לאום, ארץ מוצא ועוד. סעיף 2 לחוק כולל "חינוך" בהגדרת שירות ציבורי.

44. אף האמנה בדבר זכויות הילד אוסרת על הפליה בחינוך על רקע מוצאו של הילד. כך קובע סעיף 2 לאמנה :

"המדינות החברות יכבדו ויבטיחו את הזכויות המפורטות באמנה זו לכל ילד שבתחום שיפוטן, ללא הפליה משום סוג שהוא, ללא קשר עם גזע, צבע, מין, שפה, דת, השקפה פוליטית או אחרת, מוצא לאומי, אתני, או חברתי, רכוש, נכות, לידה או מעמד אחר, בין אם של הילד ובין אם של הוריו או אפוטרופסו החוקי".

45. כאמור בפתח הדברים, נקל להניח כי בכל מקום אחר, לשיבוש לימודיהם של אלפי תלמידים, בעיצומה של שנת הלימודים היה נמצא פתרון לאלתר. לכן, את האדישות, השאננות וההזנחה שבמחדל המשיבה למצוא פתרון ניתן לייחס לזהותם ולהפלייתם ארוכת השנים של ילדי הכפרים הלא מוכרים, תוך פגיעה קשה גם בכבודם.

השתמטות המשיבה 1 מהפעלת סמכויותיה כמופע של חוסר סבירות

46. ברי עוד, כי מחדל המשיבה לנקוט צעדים מיידיים, באופן שמשליך על יכולתם של אלפי תלמידים ללמוד ולקבל שירותי חינוך ראויים, מתעלם לחלוטין מהשלכותיה על התלמידים והוריהם, וכן מההזנחה ארוכת השנים של מוסדות החינוך הבדואיים. בכך חטאה המשיבה לחובתה לפעול בסבירות, שנועדה להבטיח כי הרשות שקלה את כל השיקולים הדרושים למתן החלטתה, לרבות הגנה על זכויות אדם (בג"ץ 389/90 **דפי זהב נ' רשות השידור**, פ"ד לה(1) 421 (1980)). עוד היא חטאה לחובתה לפעול בהגינות וביעילות, בכך שלא הפעילה את סמכותה תוך פרק זמן שהולם את גודל המשבר וכובד השלכותיו על זכויות יסוד (יצחק זמיר **הסמכות המינהלית** כרך ב 1092-1093, 1098 (2011)).

47. יש להבהיר: מקום שבו אין רשות מקומית שיכולה להפעיל שירותי חינוך, כבמקרה של הכפרים הלא מוכרים, כל החובות במישור זה מוטלות על משרד החינוך. חרף זאת, ועל בסיס כמעט שנותי, האגודה נאלצת לפנות לבית המשפט בשל משבר דחוף, שמקורו בהתקוטטות בין משרד החינוך לבין אחת משתי המועצות עמן התקשרה למתן שירותי חינוך לילדי הכפרים הלא מוכרים. במרבית המקרים, לאותו הסכסוך יש השלכות כבדות משקל, כבעניינינו, על אפשרות התלמידים לקבל חינוך ראוי.

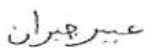
48. רק לאחרונה, עתרה האגודה בדרישה כי המשיבות – מנהלת מחוז דרום במשרד החינוך ומועצה אזורית אל-קסום – יפעלו לאלתר לחידוש פעילות של גן ילדים המצוי בכפר לא מוכר, אשר אי-ההסכמות ביניהן הובילו לכך שהגן נסגר בעיצומה של שנת הלימודים, והותיר 35 ילדים בגילאי 3-5 ללא מסגרת חינוכית במשך קרוב לחצי שנה. בית המשפט אילץ את המשיבות לגבש הסכמות ולפתוח מחדש את הגן, והוא ממשיך לפעול עד היום (עת"מ (ב"ש) 78735-03-25 פלוני (קטין) נ' מנהלת מחוז הדרום (30.9.2025)).

49. במקרה אחר עתרה האגודה נגד משרד החינוך ומועצה אזורית נווה מדבר, לאחר שמחלוקות תקציביות בין המשיבים הובילו להשבתתו והפסקתו של מערך ההסעות – ששירת למעלה מ-20,000 תלמידים – והותיר אותם בביתם חודשים ארוכים. כתוצאה מכך, משרד החינוך החליט להוציא את הסמכות להפעלת ההסעות מידי המועצה ולהתקשר בהסכם עם חברת נגב מזרחי, המפעילה את ההסעות מאז ועד היום (עת"מ (ב"ש) 14812-11-23 אבו קרינאת נ' משרד החינוך (21.12.2023)).

50. היה והחליט משרד החינוך לשכור את שירותיה של המשיבה 2 כקבלנית, עליו – כבעל הסמכות – למצוא פתרון מתאים כאשר הקבלנית אינה ממלאת את חובותיה או מתרשלת בהן. לא זו בלבד: אם עולה החשש כי התנהלותה של המשיבה 2 כמפעילת שירותי החינוך אינה עומדת ברף הנדרש ואף פוגעת באלפי תלמידים, או שאופי ההתקשרות בינו לבינה משבש את שגרת הלימודים בכפרים הלא מוכרים, הרי שמשרד החינוך מחויב לנקוט צעדים מתאימים. מכאן, שגם המשך ההתקשרות עם המשיבה 2, תוך הימנעות משינוי ההסדר הקיים, מעלה שאלות כבדות משקל מתחום הסבירות.

אשר על כן בית המשפט הנכבד מתבקש לקבוע דיון דחוף בעתירה, ולהורות כמבוקש בראשה.

13 בינואר 2026

עביר ג'ובראן, עו"ד

אלזה בונייה, עו"ד

ב"כ העותרים